

A második világháborút követő évtizedekben Sopron lakáshelyzete az országban tapasztalathoz viszonyítva számos hasonlóságot és eltérést mutatott. Az ötvenes években jelentősebb lakásépítést nem említhetünk. Az építések túlnyomó többsége az ipari településekre és a szocialista városokra koncentrálódott.¹ Rekonstrukcióról és kevés új lakásépítéséről beszélhetünk, ahogy ez más városokban is jellemző volt. Az ipari foglalkoztatottak számának dinamikus emelkedése, a falusi lakosság városba áramlása a nyugati határszélen is éreztette hatását, így a lakáshiány az egész korszakra állandósult. A „felemás modernizáció” – ez az Andorka Rudolf által megalkotott fogalom – számos területen Sopron esetében is igazolható (képzettség átstrukturálódása, a népesség változásai stb.). Lakótelep építésekre egészen az 1960-as évek második feléig kellett várni: az első tömeges lakásépítés 1968-ban indult el a Kőfaragó téri lakótelepen. Sopron műemlékekben gazdag város, így különös jelentősége van annak, hogy a történelmi belváros és más műemlékben gazdag városrészek nem váltak martalékká a „modernizációnak”, ahogy számos esetben megtörtént (lásd: Óbuda, Debrecen, Kecskemét stb.).² Az okozott kár – még ha fájó is – jellemzően lokálisnak mondható. Egy-egy ház esetében kifogásolható, de soha nem terjedt ki egymás mellett álló házakra vagy házsorokra, főleg nem városrészeire. Az egész periódusra igaz, hogy az 50-es, 60-as években tapasztalható katasztrofálisan rossz lakásállapotok mellett a lakások és házak száma emelkedett, alapterületük növekedett, komfortfokozatuk jobb lett, főképpen a hetvenes években. A nyolcvanas évek második felében az állami lakásépítések gyakorlatilag megszűntek³, majd az elmúlt két évtized tapasztalataiból tanulva Sopron esetében is új lakásépítési koncepció érvényesült.

Lakáshelyzet a népszámlálási adatok tekintetében

A háborút követően kimutatható csökkenést leszámítva Sopron népességének folyamatos növekedéséről beszélhetünk 1949 és 1990 között. Az egész huszadik századot tekintve a legdinamikusabb változás 1970 és 1980 között volt, hiszen 44.304-ről 52.663-ra nőtt a város állandó népessége, ami 18,9 %-os növekedést jelent (1. táblázat). Mind a lakosok számának emelkedése, mind a második világháborút követő súlyos károk leküzdhetetlennek látszó terhet jelentettek a lakáshiány tekintetében. Szignifikáns változás a harma-

¹ Valuch Tibor: Magyar hétköznapiak Fejezetek a mindennapi élet történetéből a második világháborútól az ezredfordulóig. Budapest, 2013, 167. (A továbbiakban: Valuch 2013.)

² Valuch Tibor: Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében. Budapest, 2005, 26–27, 295. (A továbbiakban: Valuch 2005.)

³ Valuch 2013, 171.

dik ötéves terv időszakában kezdődik (1966–1970), majd a negyedik és ötödik ötéves terv éveiben a három nagy lakótelep – Jereván ltp., Kőfaragó téri ltp., József Attila ltp. – építése nagyban hozzájárult a lakásstatistika javításához. Ebben az évtizedben 13.337-ről 17.698-ra nőtt a lakott lakások száma (2. táblázat), ami a legnagyobb gyarapodást jelenti az 1945–1990-es időintervallumban.

Népesség típusa	Év	Szám szerint
Jelenlévő népesség	1900	33478
	1930	40906
	1941	42255
	1949	36506
	1960	41981
	1970	45824
Állandó népesség	1970	44304
	1980	52663
	1990	53751
Lakónépesség	1970	47952
	1980	54836
	1990	55083

1. táblázat: Sopron népessége
(Népszámlálási adatok; KSH, 1900–1990.)

		1949	1960	1970	1980	1990
Lakások száma	Szám szerint	9435	10597	13337	17698	19210
1 helyiségből álló		24	–	–	–	–
1 szobás		4887	5027	4999	3755	2769
2 szobás		3226	4155	5951	9326	9331
3 szobás		1168	1410	2387	4617	7110
Lakószoba nélküli		–	5	–	–	–

1 helyiségből álló	Százalékban	-	-	-	-	-
1 szobás		-	47,4	37,5	21,2	14,4
2 szobás		-	39,2	44,6	52,7	48,6
3 szobás		-	13,4	17,9	26,1	37
Lakószoba nélkül		-	0	-	-	-
Összesen		-	100	100	100	100

2. táblázat: Lakott lakások a szobák száma szerint
(Népszámlálási adatok; KSH, 1949–1990.)

A mindennapi életvitel minőségét jelentősen befolyásoló lakásfelszereltség és ezzel együtt a lakások komfortfokozata egyértelműen javult. 1970-ről 1990-re a komfort nélküli lakások száma 40,4 %-ról 7,7 %-ra csökkent, a komfortos lakások száma pedig 46,4 %-ról 86,7 %-ra nőtt (3. táblázat). 1963-ra az ország valamennyi települését bekapcsolták az országos elektromos hálózatba, azonban a villamosítást még a 70-es évek elején sem fejezték be.⁴ Ez csak a villamos áram bevezetésének lehetőségét jelentette, de még nem mindenki élt a lehetőséggel. Ebben a tekintetben Sopron élen járt. Az épületek 98,5 %-a már 1960-ban villanyvezetékekkel volt ellátva, ami jóval az országos átlagot túlszárnyalta.⁵ A járási jogú városok esetében az átlag 75,9 % volt, de Győr (95,6 %) és Szombathely (96,7%) mutatóját is némileg meghaladta. 30 év alatt (1960–1990) a vízvezetékekkel való ellátottság 81,3 %-ról 98,1 %-ra nőtt, a vízöblítéses WC-vel való ellátottság pedig 36,2-ről 90 %-ra változott (4. táblázat). A használati jogcím tekintetében egyre inkább a tulajdonosi státusz erősödött. Az 1949-es 28,4 %-ról 61,4 %-ra bővült, ugyanakkor ezzel párhuzamosan a 60-as évektől kezdődően a társbérleti jogcím fokozatosan jelentéktelenné vált (5. táblázat). Ez a szocialista berendezkedés jelensége volt, amelyben a lakást társadalmi juttatásként kezelték és a lakáshiány enyhítésére az egy lakásban élők között megosztva kellett használni bizonyos helyiségeket. A közös helyiségeket (általában: fürdőszoba, konyha, wc stb.) mindenki használhatta, míg a lakószobákat kizárólagos használatba kapták a lakók vagy családok.

		1970	1980	1990
Komfortos	Szám szerint	6183	13222	16658
Félkomfortos		1762	1507	1066
Komfort nélküli		5392	2969	1486
Összes lakás		13337	17698	19210

⁴ Valuch 2005, 55.

⁵ Forrás: KSH, 1960-as népszámlálás.

Komfortos	Százalékban	46,4	74,7	86,7
Félkomfortos		13,3	8,5	5,5
Komfort nélküli		40,4	16,8	7,7
Összes lakás		100	100	100

3. táblázat: Lakott lakások komfortosság szerint
(Népszámlálási adatok; KSH, 1970–1990.)

Komfortos: fürdőszoba (mosdófülke) és wc is van, félkomfortos: vagy fürdőszoba (mosdófülke) vagy wc van, komfort nélküli: fürdőszoba (mosdófülke) és wc sincs.

		1960	1970	1980	1990
Összes lakás	Szám szerint	10597	13337	17698	19210
Vízvezetékekkel		8618 *	10692	16638	18852
Hálózati gáz		4301	7759	12486	14728
Palackos gáz		91	2791	4045	3679
Vízöblítéses W.C.		5956 **	7372	14227	17280
Vízvezetékekkel	Százalékban	81,3	80,2	94	98,1
Hálózati gázzal		40,6	58,2	70,6	76,7
Palackos gázzal		0,9	20,9	22,9	19,2
Vízöblítéses W.C.		36,2	55,3	80,4	90
Szennyvízelvezető csatornával		56,5	82,4	95,8	98,3

4. táblázat: Lakások felszereltsége
(Népszámlálási adatok; KSH, 1960–1990.)

* Lakáson belül: 6067 (57,2%), lakáson kívül: 2551 (24,1%). ** Lakáson belül: 3839, lakáson kívül: 2117.

		1949	1960	1970	1980	1990
Lakások száma	Szám szerint	9545	10597	13337	17698	19210
Tulajdonosi		2711	2370	5104	9874	11795
Főbérleti		5287	7252	8119	7722	7337
Társbérleti		171	264	71	54	8
Szolgálati és egyéb		1140	607	43	48	70
Nem lakott		236	104	–	–	–
Összesen	Százalékban	100	100	100	100	100
Tulajdonosi		28,4	22,4	38,3	55,8	61,4
Főbérleti		55,4	68,4	60,9	43,6	38,2
Társbérleti		1,8	2,5	0,5	0,3	0
Szolgálati és egyéb		11,9	5,7	0,3	0,3	0,4
Nem lakott		2,5	1	–	–	–

5. táblázat: Lakott lakások használati jogcím szerint
(Népszámlálási adatok; KSH, 1949–1990.)

Lakásállapotok és lakásépítések

Az 1946-ra elkészült háborús károkat felmérő összeírásban szereplő 3476 épület az alábbi állapotot mutatta: ép és könnyen sérült 1366 (33,30 %), közepesen sérült 1285 (36,97 %), súlyosan sérült 385 (11,08 %) és rom 440 épület (12,65 %). A romépületek 13 %-os arányszáma országos viszonylatban nálunk volt a legmagasabb.⁶ Az 50-es évek közepéig nem történt jelentős lépés a lakásgondok enyhítésére, egy-egy házépítés mellett többnyire romeltakarítás és felújítás történt. 1955-ben a Győri Tervező iroda soproni fiókja elkészített egy programjavaslatot Sopron általános rendezési tervéhez, amit az Építésügyi Minisztérium az Országos Tervhivatallal – egyetértésben – átdolgozott,

⁶ Boronkai Pál: Sopron újjáépítése. Soproni Szemle 14. (1960), 8.

és azt Sopron Városi Tanács Végrehajtóbizottsága (továbbiakban: VB) 1958-ban hagyta jóvá. Ezzel egyidejűleg kérték a Minisztertanácsot és az Országos Tervhivatalt, hogy 1959-re irányozzák elő Sopron általános rendezési tervének elkészítését.⁷ Az akkori közigazgatási hierarchiának megfelelően a megyei tanácsok hatásköre volt a jóváhagyás és az országos szervekkel történő kapcsolattartás, így a Győr-Sopron Megyei Tanács 1958. szeptember 3-án fogadta el az anyagot, amely később alapját képezte a Győri Tervező Iroda által 1960-ban kidolgozott dokumentumnak, ami Sopron város általános rendezési terv I. üteme nevet viselte. Az Építésügyi Minisztérium Város- és Községrendezési Főosztálya 1961. január 28-án küldte vissza a Városi Tanács Ipari és Műszaki Osztályának, hogy azt hozza nyilvánosságra. A tervdokumentációt a város hét körzetében, központi fekvésű helyen állították ki, és ankétokat szerveztek, amelyekben számos figyelemre méltó javaslat érkezett.⁸ Egy alkalommal, a Színház utcai általános iskolában – a kiállítás egyik helyszínén – Winkler Oszkár előadás keretében ismertette az elképzeléseket.⁹ A VB az általa szükségesnek vélt módosításokkal küldte a Megyei Tanácshoz, amely egyeztetette azt a minisztériumokkal. Az 1962-ben elfogadott terv képezte alapját a 60-as, 70-es években meginduló lakótelepépítések helyszín-kijelölésének és az öt éves soproni lakásépítési tervezésnek.¹⁰ Kijelölte a később megvalósuló három nagy lakótelep elhelyezkedését. A Kőfaragó téri és a József Attila lakótelep helyét véglegesen eldöntötték, a Jereván lakótelep esetében kisebb módosítást javasoltak, így ennek végleges helykijelölése 1969-ben történt meg.¹¹ Bár komolyabb volumenű építkezésbe nem kezdtek a hatvanas évekig, mégis mindez igazolja, hogy a cselekvés hiánya ellenére a szándék megvolt. Érezték a helyzet súlyosságát: kizárólag nagyszámú (tömeges), telepszerű megoldással lehet orvosolni az egyre rosszabbodó helyzetet.

A terv kidolgozásának és elfogadásának idején a város lakásállománya rendkívül rossz állapotú volt és a folyamatosan beérkező lakásigényeket sem tudták kielégíteni. Az évente kiutalt lakások száma rendre jóval alatta maradt az újonnan érkező lakásigényléseknek. Nagy volt a baj, hiszen az 1957. február 8-án tartott VB ülésen is a helyzet megoldhatatlanságára utaltak. 1957 januárjában – egy hónap alatt – 663 lakáskérelem érkezett. Másrészt 1956. november 25-től 1957. december 31-ig 1800 új igénylést regisztráltak.¹² Ha mellé állítjuk, hogy 1958-ban például 61 db új lakást adtak át, akkor érzékelhető a helyzet súlyossága. Az elkövetkező években – a Kőfaragó téri lakótelep

⁷ Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára (továbbiakban MNL GyMSM SL) XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1958.07.18. ülés 6. p.

⁸ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1961.12.15. ülés, melléklet, Sopron városrendezési tervének jóváhagyása

⁹ Kisalföld 17 (1961), 167. sz., július 18., „Bemutatták Sopron általános rendezési tervét”

¹⁰ *Kubinszky Mihály: Sopron építészete a 20. században. Szeged–Tatabánya, 2003.*

¹¹ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1970.06.12. ülés, melléklet, 5/a. napirendi pont 6. p., „Lakásépítési politika.”

¹² MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1957.02.08. 2. ülés, melléklet, 2. napirendi pont 6. p., illetve jegyzőkönyv, 2. napirendi pont 11. p.

építkezések megkezdéséig (1967–68) – sem emelkedett az évente átadott állami lakások száma száz fölé (7. táblázat). A második ötéves tervidőszakban (1961–1965) központi, állami finanszírozásban átadtak 335 lakást, egyéb állami tárcahitelből 175 lakást, ez összesen 510 állami lakást jelentett. A Soproni Ingatlankezelő Vállalat által kezelt, mintegy 6000 bérleményből tömegesen érkeztek hibabenyújtások és az életveszélyes lakások számát nagyjából 200-ra határozták meg. A Városi Tanács VB kijelentette, hogy a helyzetet nem tudják kezelni és a felelősséget nem tudják vállalni, ezért felettes szervhez fordulnak és tárgyalásokat kezdeményeznek az ügyben, mert a Megyei Tanáccsal folytatott tárgyalások nem vezettek eredményre.

Megnevezés/Év	1961	1962	1963	1964	1965	Összesen
Központi beruházásból épült állami	12	73	98	96	56	335
Egyéb tárcahitelből épült állami	18	38	60	42	17	175
Magánéros családiház	56	40	48	81	123	348
magánéros társasház és OTP öröklakás	–	31	8	37	96	172
Összesen:	86	182	214	256	292	1030

6. táblázat: Lakásépítkezések a második ötéves terv időszakában¹³

Év	Terv (db)	Megvalósult (db)	Állami (db)	Szövetkezeti (db)
1966.	12	12	12	–
1967.	71	111	63	48
1968.	95	80	63	17
1969.	230	196	112	84
1970.	301	330	90	240
Összesen:	709	729	340	389

7. táblázat: Lakásépítkezések a harmadik ötéves terv időszakában¹⁴

¹³ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1966.12.16. ülés, melléklet, 3. napirendi pont: III. ötéves terv lakásépítési programja és az ezzel kapcsolatos feladatok állása. 1. sz. melléklet.

¹⁴ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1970.10.02. ülés, melléklet, 2. napirendi pont: Tájékoztató jelentés a III. ötéves terv teljesítéséről, 2. p.

Az első jelentősebb lakásépítések az 50-es években kezdődtek. 1951-ben a város a Lackner Kristóf utca – Patak utca sarkán fekvő üres állami területet átadta a SOTEX-nek azzal a feltétellel, hogy a meglévő Lackner Kristóf utca 20. számú ház mellé 4 éven belül még egy második kockaházat épít fel. Az első épület a SOTEX dolgozóinak készült és az emberek mind a hivatalos fórumokon, mind a mindennapokban csak kockaházként emlegették, mivel ez volt az első többszintes lakóház, amelyet adaptált típusterv alapján építettek 1950–51-ben. Mintegy 10 évvel később (1961) a Megyei Tanács jelezte, hogy hajlandó 1961-es kezdéssel és 1962-es befejezéssel 16 lakásos társasházat felépíteni típusterv alapján, ezért még ebben az évben a VB határozatot hozott a terület visszavételéről. Indokuk az volt, hogy a SOTEX nem tett eleget beépítési kötelezettségének. Így épült állami beruházással 1962-ben a második, valamint 1964-ig további két lakóház a területen.¹⁵ 1958-ban költözhetek be a lakók a Sztálin tér 37–41. (ma Deák tér) épületekbe (38 lakás) amely a Lenkey – Kis János – Mátyás király utca által körbezárt épületekkel (61 lakás) alkot közös tömböt és 1955–58 között építették fel. Ez a tömb jelentette 1958-ra a teljes állami lakásátadást Sopronban.¹⁶ Szintén ennek az öt éves tervnek az eredménye a Kisfaludy utcában átadott, 1958 és 1960 között felépült házak.¹⁷ 1961–62-ben építik a Sztálin tér – Batsányi utca sarkán a 41 lakásos társasházat, amellyel egy cukrászdát is kialakítanak, ami az átadást követő évben, 1963-ban nyílik meg Borostyán Cukrászda néven.¹⁸ A Baross úton 3 db 16 lakásos ún. kockaház épült 1966-ban tanácsi beruházásban. A beépítés eredeti kezdeményezője a Hőerőmű volt, mert szolgálati lakásokat szerettek volna építeni a területre, de csak egy 16 lakásos épület valósult meg (Baross út 20.). Több tényező is befolyásolta, hogy gazdaságos lenne a folytatás. A lakótelepi építkezések ekkor még sehol sem indultak meg és a Hőerőmű már bevezette a távfűtési hővezetékét. A típustervek esetében kötött költségnormával takarékos, a városképet javító beruházás kívánatosnak tűnt. Mindezeket megfontolva döntött a tanács a befektetés mellett, így 1965-ben készült el a Baross út 20. mellé a Baross út 14–16–18., amelyek kerítést kaptak és 1966-ban parkosították is a telkeket.¹⁹ (1. kép)

¹⁵ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1961.04.07. ülés, melléklet, Határozati javaslat 4–5. p.

¹⁶ Kisalföld 3 (1958), 232. sz., október 2. 6. p., „Nemrég költöztek be a soproni Sztálin téri gyönyörű, modern bérházak lakásaiba a soproni dolgozók” (képalírás); MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1957.03.22. ülés, jegyzőkönyv, 5. napirendi pont: Sopron Városi Tanács várospolitikai irányelvek, 14. p.

¹⁷ Kisalföld 3 (1958), 209. sz., szeptember 5., 7. p., „Szépülnek-e, vagy csak épülnek a megye városai?”

¹⁸ Kisalföld 17 (1961), 270. sz. november 16., 3. p., „Megkezdtek Sopronban a 41 lakásos háztömb építését”; Kisalföld 18 (1962), 139. sz., június 16., „Szövetkezeti lakások Győrött, Mosonmagyaróvárott és Sopronban”; Soproni Múzeum, Helytörténeti gyűjtemény, aprónyomtatványok, „Megnyílt a Borostyán Cukrászda”; MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1963.01.11. ülés, melléklet, 8. p.

¹⁹ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1965.12.17. ülés, melléklet, 6. napirendi pont: Tanácsi beruházás és lakásépítés helyzete, 2. p., MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1966.01.14. ülés, melléklet, 1. napirendi pont: jelentés a lejárt határidejű határozatok végrehajtásáról. 2. p.

1. kép. Az első kockaház Sopronban. Épült: 1950-51-ben. Fotó: Adorján Attila, 1962.
Soproni Múzeum, SOM-AF-5019

A VB 1966-os munkaterv előkészítésben beismerte, hogy a második ötéves terv befejezésével különösebb eredményről nem tudnak beszámolni. Lakótelepi, a lakásproblémákat jelentősen enyhítő fejlesztésről és építkezésről nem tudnak beszélni. Kizárólag a foghíjtelkek és a lakótömbök közötti „hézagok” beépítésre koncentráltak. Arra azért kitértek, hogy lassú fejlődés kimutatható.²⁰ Az 1966. április 22-én tartott VB ülésen és az arra előkészített anyagokban viszont már komolyabban szembenéztek a város lakásállományának aggasztó problémáival. A kimutatásokat a Soproni Ingatlankezelő Vállalat (továbbiakban: IKV) által az ülést megelőző hónapokban végzett felmérések alapján készítették. Az említettek szerint az IKV kezelésében lévő 6249 bérlemény 42 %-a szánandó! Az életveszélyes állapotok megszüntetése volt az elsődleges feladat. A Városi Tanács Igazgatási Osztálya és az Építési és Közlekedési Osztály ugyan 54 lakást minősített életveszélyes, kiürítendő állapotúnak, viszont az IKV felmérése 198 lakásban állapította meg ugyanezt a körülményt. A jegyzőkönyvekbe bekerült ismét, hogy a vállalat számára jelenlegi kapacitásával a feladat megoldhatatlan. Az IKV a második ötéves

²⁰ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1966.12.02. ülés, melléklet, 5/a. napirendi pont. 2. p.

tervben 733 lakást újított fel, míg a harmadik ötéves tervben 809-et irányoztak elő. Ezek a számok viszont nem adnak világos tükröt a vállalat kapacitásáról, mivel ez minden kisebb javítást és jelentősebb felújítást tartalmaz. További nehézségeket is megfogalmaztak: az életveszélyes állapot nagyfelújítást tesz szükségessé, ami a lakás teljes kiürítésével és másik lakás biztosításával járna, erre viszont nincs lehetőség. Gondot okozott, hogy az életveszélyes lakásokat már alig lehetett helyreállítani, így felújításuk esetén az egészségtelen, korszerűtlen állapotokat konzerválták, továbbá a felújítás elhúzóásával az épületek tovább romlottak, így ráfordítások évről évre növekedtek. Az életveszélyes lakások száma nem csökkent, hanem növekedett. A helyzet kezelését abban látták, hogy minden el nem indított, de betervezett nagyfelújítást le kell állítani és először 100–150 váltólakást kellene építeni. A VB továbbra is hangsúlyozta, hogy a rendelkezésre álló anyagiak felhasználásával fontosnak tartja a belterületi foghíjtelkek beépítését, a földszintes lakóházak szanálását és azokra többszintes építését, valamint az üzlethelyiségek megszüntetését és azokból lakások kialakítását. Ezzel 35–40 %-os megtakarítás érhető el azáltal, hogy nem kell közművet kiépíteni, ami jelentős költségnövekedést eredményezne.²¹ Ugyanebben az évben (1966) öröndetes tényként állapítják meg, hogy a magánérs építkezés és a magas beépítés évről-évre növekszik. Ezt igazolja, hogy beépítésre kijelölt telkek közül magas beépítésű magánérs 56, míg a földszintes telkeken 419 magánérs beépítés volt.²² 1962. január 1-től például az igényjogosultak száma közel 3000 körül mozgott. 1966-ban 1026 beérkezett lakáskérelemből csak 163-at utaltak ki, így 863 volt kielégítetlen kérelmező. 1967. január 1-től szeptember 30-ig 792 kérelem érkezett, amiből 175-öt tudtak kielégíteni, fennmaradt 617. A két év alatt beérkezett 1818-ból a 338 kiutalt lakást figyelembe véve 1480 új kérelmező kérése nem volt teljesíthető.²³ Az 1966. december 16-án tartott VB ülésre előkészített anyagban, amely a harmadik ötéves terv lakásépítési programja miatt tárgyalta a helyzetet leírják, hogy a bombázások utáni károkhoz még a háború utáni években hozzájött az éveken át elmaradó tatarozások hiánya. A lakások 50 %-a 1-szoba konyhás, jelentős részük egészségtelen, vizes és gombás. A tanácsülésen elhangzottak szerint ez idő tájt 2154 lakásigénylő volt. A harmadik ötéves terv szerint 1104 lakáselőirányzatot hagytak jóvá, ebből 68 egyedi tervezésű foghíjbeépítés, 1036 lakás pedig házgyári panelos szerkezetre szolt. Az egyedi lakások ekkoriban hagyományos kályhafűtéssel voltak felépítve, a panelokat gázüzemű konyhával, központi melegvízfűtéssel és központi melegvízszolgáltatással ellátott fürdőszobával tervezték. A lakótelepeket alapfokú közintézményellátottsággal kalkulálták: iskola, óvoda, bölcsőde. Ezek járulékos alapberuházások, de a körzet ellátottságát is kezelték ABC, zöldségáruházzal, húsbolt és napirózlet elhelyezésével.

²¹ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1966.04.22. ülés, melléklet, 3. napirendi pont: Lakásgazdálkodás tapasztalatai. 1. p.

²² MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1966.04.08. ülés, melléklet, 4. napirendi pont. 1. p.

²³ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1967.10.20. ülés, melléklet, 3. napirendi pont. 4. p.

Sopron város lakásállománya	11065 lakás
1900 előtt épült	48 %
1900 és 1945 között épült	34,6 %
1945 után épült	17,4 %
Fizikai elhasználódás következtében szanálendő	2480 lakás
Korszerűtlenség, egészségügyi elavultság miatt szanálendő	1490 lakás
Városrendezés miatt szanálendő	290 lakás
Összes szanálendő lakás	4200 lakás

8. táblázat: A Városi Tanács 1965. december 31-i nyilvántartása szerint.²⁴

Látható, hogy a harmadik ötéves terv derekára megnövekedett átadható lakásszám ellenére is jóval nagyobb számmal nőtt az új kérelmezők száma, mint ahány lakást építeni tudtak. Továbbra is keresték az olcsó megoldásokat, ezért az előnyben részesített és favorizált emeletráépítések erősítésére a Tervező irodával 100 emeletráépítés tervét készítették el 1968-ban.²⁵ A fő szempont továbbra is az olcsóság volt, így megbontva számos épület tetszetős arányát (pl.: Kossuth utca 7–9.).

Harmadik ötéves terv (1965–1970)		Negyedik ötéves terv tervezet (1971–1975)	
Lakásállomány 1965. december 31-én	11780	Lakásállomány 1970. december 31-én	13722
Lakásállomány várhatóan 1970. december 31-én	13722	Lakásállomány várhatóan 1975. december 31-én	16182
Lakosság	48000	Lakosság várhatóan	53000
Lakáshiány	3000	Lakáshiány	1910

9. táblázat: A negyedik ötéves terv előkészítő adatsor.²⁶

²⁴ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1966.12.16. ülés, melléklet, 3. napirendi pont. 1. p.

²⁵ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1968.07.26. ülés, melléklet, 4. napirendi pont: KISZ lakásépítési akció helyzete és a további építkezések lehetőségei. 1–4. p.

²⁶ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1969.07.25. ülés, melléklet, 1. sz. melléklet

A tömeges lakásépítés megkezdését megelőző években a szorítást érezve az ország más városaihoz hasonló megoldásokkal kísérleteztek, hogy az átadható lakások számát növelni tudják. Sürgető volt, mivel a Kőfaragó téren építendő lakások csak a harmadik ötéves terv (1966–1970) időszakának végén javíthatták a statisztikát. A KISZ lakásépítési akció keretében 1967. októberben az első ütemként 24 lakás készült el a Május 1. téren (ma Deák tér 36–38.). II. ütemként elkészült további 24 lakás, így négy lakótömböt alakítottak ki (ma Deák tér 36–42.). III. ütemként a Csengery utcában adtak át 9 lakást. Az építő közösséget a Városi KISZ Bizottság intézte és a megvalósításhoz társadalmi munkát is szerveztek az I. ütemre (földkiemelés, visszatöltés, anyagrakodás). A lakások 56 m²-esek és egyenként 157.500,- Ft költséggel valósultak meg, míg a III. ütemben a Csengery utcában kétszobás lakások, 182.400,- Ft-os költséggel készültek el 1969. októberében (a bruttó átlagkereset 1969-ben a KSH adatai alapján 2012 Ft). Bár a VB nem zárkózott el további hasonló akciótól, de kijelentette, hogy csak a soron következő lakótelep beruházás során tud területet biztosítani, mivel most csak magánkézből való megszerzéssel tudna építési telket adni, ami drága. A KISZ lakások árának csökkentésére javaslatokat is tettek pl.: a szokásos 56 m²-es kétszobás helyett építsenek 43 m²-es egyszobás lakásokat, illetve ne 100 %-ban készüljenek el, hanem belső padlóburkolat vagy mázoló munka elhagyásával és jelentősebb társadalmi munkát várnának el. Ezzel valószínűleg annak adtak elsősorban hangot, hogy az árat és a lakások méretét kifogásolták és túlzónak tartották. Fontos szempont volt a KISZ tagok lakáshoz juttatása, így később is adtak át lakást a Városi KISZ Bizottság javaslata alapján fiataloknak. 1970-ben a Cseresznye soron 96 átadott lakásból 32 lakást, így értékesítettek. 40-45 ezer Ft készpénzt kellett letenni, hogy 140 ezer Forint hitelt biztosítsanak a lakásokra.²⁷ Ezek az erőfeszítések viszonylagos javulást eredményeztek és 1967-ben először 100 fölé emelkedett az átadott lakások száma (111 amiből 63 állami, 48 szövetkezeti lakás volt) és a Kőfaragó tér „beindulásával” 1969-től már jelentős lakásszám növekedést tudtak kimutatni. Az 1967-es növekedést a Szabadság körüli ún. OTP lakások átadása okozta. A foghíjbeépítéseken kívül összefüggő területet csak két helyszínen biztosítottak kisajátítással és közmű-építéssel: a Cseresznye sor-Hársfa sor közötti területre (OTP társasház építkezés, amely 1973-ig elhúzódott) és a Kőfaragó téren, mivel a közműépítésre nem tudtak költségvetési pénzt fordítani, így nagytömegű telepszerű lakásépítések elsőként a Kőfaragó téren indultak.²⁸

Az új gazdasági mechanizmus 1968-as beindulásával a központosítás csökkent és nagyobb önállóságot adtak a vállalatoknak, így ez a lakásépítéseknel is érezte hatását. Korábban a Győr-Sopron Megyei Tanács VB. Tervosztálya finanszírozta a beruházásokat és a Beruházási Vállalatra bízta a lebonyolítást. 1968. január 1-től a 2025/1967. számú kormányhatározat az építető szerepét az alsófokú tanácsoknak adta. A Városi Tanács

²⁷ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1970.06.25. ülés, melléklet, 2. napirendi pont: Az OTP soproni fiókjának beszámolója. 3. p.

²⁸ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1968.07.26. ülés, melléklet és jegyzőkönyv, 4. napirendi pont: KISZ lakásépítési akció helyzete és a további építkezések lehetőségei. 6. p.

Tervcsoportja, mint szakigazgatási szerv irányított, valamint tartotta a kapcsolatot a Beruházási Vállalattal, amely az említettek miatt és valószínűleg az építésre kerülő tömeges telepszerű építés 1967-es beindulása miatt – ekkor kezdik el a Kőfaragó téren az egyedi lakások építésével a lakótelepet – helyi részleget állított fel.²⁹

A lakások számának emelése folytán kénytelenek voltak azokra támaszkodni, akiknek volt megtakarítása, hogy OTP kölcsönrel vagy más megoldással lakást vásároljanak vagy házat építsenek. Ezért a magánéros építkezést fokozottabban próbálták előtérbe helyezni, másrészt a megnövekedett igényeket is szerették volna kielégíteni. Ez az erős tendencia az ingatlanok értékének növekedését okozta. Különösen a magántulajdonban lévő építőtellek ára emelkedett, a tervezők iránt pedig növekedett kereslet. Ugyan próbálták ezt a tendenciát visszaszorítani, de az erre tett erőfeszítések nem bizonyultak hatékonyak. Létrehozták a Megyei Tervező Névjegyzéket, amelyben a képesítéssel rendelkező magánszemélyek szerepeltek. 1968. március 15-től szigorú ellenőrzést érvényesítettek a tervezőkkel szemben, mivel munkájukat a Megyei Szakértői Bizottság ellenőrizte, amit az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium kezdeményezésére a Megyei Tanács VB hozott létre. Feladata a magántervezők munkájának ellenőrzése, minőségi javítása, valamint a korszerű építési és lakáskultúra gyakorlatban való érvényesítése. Helyesség, gazdaságosság – ekképpen igyekeztek érvényesíteni az állam által kívánatosnak tartott koncepciót a lakáspiacon.³⁰

1966. december 22-i ülésén a Megyei Tanács az egész megyére meghatározta a lakásgazdálkodás és elosztás elveit. A névjegyzékbe a 35/1956. számú kormányrendeletnek megfelelően végezték az igénylők besorolását. Figyelembe vették, ha valaki nem rendelkezett lakással, ha munkában kitűnt dolgozó volt vagy nagycsaládos. A besorolást úgy kellett végezni, hogy 70 %-ban fizikai és termelést közvetlenül irányító személyek jussanak lakáshoz. A fiatal házások részesedésének 20 %-ot el kellett elérni. Számítottak az anyagi körülmények, illetve az, hogy valaki romos, életveszélyes lakásban lakott. A névjegyzéket a VB hagyta jóvá, ettől függetlenül a bérlőkijelölési jogot számos esetben biztosították vállalatoknak vagy a Városi KISZ Bizottságnak. 1971-től a tanácsok végrehajtó bizottságainak lakáselosztási tervet kellett készíteni, melyet az 1/1971/II.8./ számú kormányrendelet írt elő.³¹

A harmadik ötéves terv végén még mindig nem tudtak jelentős előrelépést felmutatni. A korábbi hibák okát abban látták, hogy a tervidőszakban az állami lakásépítések szét-szórtnan valósultak meg. A beruházások egy esetben sem érték el a lakótelepi nagyságrendet, csak a háborús foghíjakat igyekeztek eltüntetni. Indokként fogalmazták meg, hogy

²⁹ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1968.12.13. ülés, melléklet, 3. napirendi pont: Sopron Városi Tanács VB. Tervcsoport jelentése. 5–7. p.

³⁰ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1969.05.02. ülés, melléklet, 4. napirendi pont: A magánéros lakásépítkezés alakulása a III. ötéves terv időarányos részében 1–7. p.

³¹ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1977.02.25. ülés, melléklet, 1. napirendi pont: Az 1976–77 évi lakáselosztási terv módosítása. 1–4. p.

szinte kizárólag családiházak telepítést jelentett a magánérs építkezés. Többek között így épült be a Káposztás utca, a Bartók Béla út és az Erdész utca, mind közmű nélkül és „úttalan utakkal” szegélyezve. Ebből is látható, hogy egyéni igények, érdekek alakították a beépülést városfejlesztési koncepció és rendezési terv hiányában. Az Egeredi dombot is példaként említik, amelynek a földszintes telepítése nem elhibázott, viszont az olcsó telekárhoz közművesítés hiánya párosult, és ez a lemaradás súlyos teherként nehezedett a tanácsra. Az építkezések volumenének növekedésével csökkent az állami telekkinálat és a magánérs lakóterületek közművesítésére fordítható összeg. Ez együtt járt a magántulajdonú földterületek értéknövekedésével, főleg a közművesített területeken. 1970-ben már az is elhangzott, hogy egyszerűbb lett volna a József Attila utca mellett fekvő egykori Károly-laktanya helyén elkezdni a lakótelep-építést, mivel ott „szanálásmentesebb” területet biztosíthatnak volna. Ekkor már két éve a Kőfaragó tér környékére koncentráldott az állami lakásépítés. (2. kép) Tapasztalatuk volt egyrészt az időigényes kisajátítások költségeiről, másrészt a szanált épületekben lakóknak lakást kellett biztosítani, és sokszor egyedi igényeket kellett orvosolni.³² Mindeközben 1969-ben megtörtént az Északnyugati Városrész (később Jereván lakótelep) végleges helykijelölése és a Belváros rekonstrukció a várfalon belül három ház kivételével befejeződött.³³

Külön területet képezett a belváros, amelynek helyreállítására indították 1960-ban a belváros rekonstrukciós programot, ebbe kapcsolódott be 1962-ben az Országos Műemléki Felügyelőség egy átfogó rekonstrukciós terv elkészítésével, ami 1970-re írta elő a védett terület helyreállítását, illetve célul tűzte ki a főútvonal mentén lévő házak megfelelő utcaképnék helyreállítását. Ehhez kapcsolódva próbálta a tanács a foghíjtelkek beépítését is elősegíteni, valamint kulcsszerepet kapott a sortatarozás.³⁴ 1967-re megállapították, hogy elsősorban a második ötéves terv folyamatban lévő lakóház-felújításainak lassúsága miatt új tervre van szükség. A főútvonal mentén (84-es, akkor 85-ös út) jelentős sortatarozások valósultak meg. Hangsúlyozták, hogy a sortatarozásokat továbbra is végezni kell, mivel a fejlődő idegenforgalom ezt megköveteli. Indoka, hogy az épületek belülről jó állapotúak és feltehetőleg tíz éven belül nem tervezik felújításukat, ezért elégséges a sortatarozás, ami többnyire a homlokzat helyreállítását, tetszetősebbé tételét jelentette. 1968-ban a belváros utcaképnék mielőbbi rendezése érdekében az ÉVM a Városi Tanács hozzájárulásával pályázatot írt ki az Új u. 23–25. (Turistaszálló), Városház u. 12. és a Szent György utca – Új utca saroktelkének beépítésére.³⁵ Abban bíztak, hogy az eredetileg 1970-re tervezett belváros-rekonstrukció befejezését 1972-re teljesíthetik.

³² MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1970.01.09. ülés, melléklet, 3. napirendi pont. 1–7. p.

³³ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1970.06.12. ülés, melléklet, 5/a. napirendi pont. 6. p.

³⁴ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1971.07.30. ülés, melléklet, 6/b. napirendi pont: Beszámoló a belváros rekonstrukciós tervének állásáról. 1–6. p.

³⁵ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1967.04.21. ülés, melléklet, 3. napirendi pont. 1–10. p.

2. kép. Épül a Kőfaragó téri lakótelep. Fotó: Finta Béla, 1970. Soproni Múzeum, SOM-AF-70665

1973-ban a Kőfaragó téri lakótelep elkészülésével új helyszínen kezdik meg az állami lakásépítést. Az Északnyugati városrészben is földmunkavégzésbe és közmű kiépítésbe kezdenek, majd 1975-ben az Ibolya úti panelházakat is elkezdik, ahol három középmagas panellakás épül fel.³⁶ A IV. ötéves terv (1971–1975) időszakára 1971-ben felmérést készítenek a cégekről, a lakáskapacitások vizsgálatára. Ebből megállapítják, hogy teljesíthetők a tervek, mert a lehetőségek fedezik az előirányzatokat (10. táblázat). Annak ellenére, hogy számos építési vállalat végzi az ipart, Sopronban a kapacitást tekintve csak kettő alkalmas, hogy tömeges, többszintes építést valósítson meg, mert ők rendelkeznek az elvárható építés-technológiával (Állami Építőipari Vállalat és a Fertődi Építőipari Szövetkezet). Még ebben a tervidőszakban a VB kimutatást állít össze, amely szerint: 1973-ban a vevők 88 %-a soproni lakos volt. Mivel az üzemek azzal a kéréssel fordultak a városvezetéshez, hogy az OTP lakások elosztásánál a későbbiekben kerüljenek előtérbe a vidékről bejárók, így 1975–76-tól a kiutalásoknál már ezt a szempontot is érvényesítették.³⁷ 1974-ben az Északnyugati városrészben sikeresen helyezik üzembe az első 202 lakást (112 állami és 90 szövetkezeti), így megalapozva a 75 évi fokozott ütemet, amely

³⁶ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1975.01.31. ülés, melléklet, 3. napirendi pont. 4. p.

³⁷ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1974.04.12. ülés, jegyzőkönyv, 2. napirendi pont: Sopron város 1974–1975. évi lakáselosztásiterve. 5. p.

a negyedik ötéves terv teljesíthetőségéről szólt.³⁸ A kezdet azért volt kiemelt jelentőségű, mert a tervezést és a közművek kiépítését úgy kellett megoldani, hogy az a későbbiekben a teljes lakótelep működését biztosítsa. A harmadik és negyedik ötéves tervet teljesítik, sőt túlteljesítik. A negyedik ötéves tervnél az előirányzott 2400 lakás helyett 2506 épül meg. Az ötödik és a hatodik ötéves tervnél már érezhetően nem fektetnek akkora figyelmet a teljesítés időszakos és végső ellenőrzésére. Valószínűleg 1980-ban és 1985-ben már megszűnt a központi nyomás. (3. kép)

Sorszám	Vállalat neve	kapacitás
1.	Állami Építőipari Vállalat	200 db
2.	Soproni Építőipari Szövetkezet	250 db
3.	Fertődi Építőipari Szövetkezet	1000 db
4.	Hegykői Építőipari Szövetkezet	100 db
5.	Lövői Építőipari Szövetkezet	100 db
6.	Tanácsi Építőipari Vállalat	500 db
Összes lakásszám:		2150 db

10. táblázat: A negyedik ötéves tervre vonatkozó lakásszám kapacitás vizsgálata.³⁹

	harmadik ötéves terv (1966–1970)		negyedik ötéves terv (1971–1975)	
	Db	%	db	%
Állami	590	27,8	597	23,8
Szövetkezeti	389	18,4	342	13,8
OTP	163	7,7	607	24,2
Társasház	437	20,6	414	16,5
Családiház	457	21,5	540	21,5
Emeletráépítés	84	4,0	6	0,2
Összesen	2120	100,0	2506	100,0

11. táblázat: Lakásépítés a harmadik és negyedik ötéves terv időszakában.⁴⁰

³⁸ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1975.02.14. ülés, melléklet, 2/a. napirendi pont. 8. p.

³⁹ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1971.12.23. ülés, melléklet, 4. napirendi pont: A magánérs lakásépítés helyzete 8. p.

⁴⁰ MNL GyMSM SL XXIII. 502. Sopron Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai 1975.12.08. ülés, melléklet, 1. napirendi pont: Jelentés Sopronban a lakásépítés helyzetéről. 1. p.

Az 1980-as évekre a népességnövekedés gyakorlatilag megállt (1980: 54838, 1990: 55083, lásd 1. táblázat), a lakásigénylők száma valamelyest csökkent. 1983. december 31-én 978 nyilvántartott igénylőből 452-en tanácsi bérlakást, 526-an saját tulajdonú lakást igényelnek. 1984. december 31-én az összes igénylő 1129, amelyben 560 tanácsi bérlakást, 569 saját tulajdonú lakást igénylő van. Ekkor már a VB minden ülésre jelentést kér a két ülés közötti változásokról. Például az 1984-es kimutatások szerint 590 új lakásigényléssel szemben 299 volt a lakáskiutalások száma (12. táblázat). Az igényléseknek csak alig több, mint felét tudták kiszolgálni, mégis sokkal kedvezőbb volt az állapot, mint az 50-60-as években.

Jelentés dátuma	Igénylések száma	Kiutalások száma
	1984	
1984.01.20.	55	30
1984.02.03.	30	9
1984.03.15.	86	23
1984.03.29.	33	8
1984.05.22.	39	41
1984.06.04.	19	55
1984.08.20.	109	21
1984.08.02	21	4
1984.09.14.	40	9
1984.10.03.	26	67
1984.11.02.	70	20
1984.11.22.	62	12
1985.01.07.	65	23
Összesen:	590	299

12. táblázat: Lakásigénylések, lakáskiutalások 1984-ben, a VB ülésekre készített jelentésekből

3. kép. A Jereván lakótelep és az Ibolya tó környezete. Fotó: Torma József, 1977.

Utószó

A második világháborútól 1990-ig terjedő időszakra tekintetem át a korszakban központi kérdésként kezelt lakáskérdés ügyét. Terjedelmi okokból nem volt lehetőségem ismertetni a három nagy lakótelep építéstörténetét. Jelen írásom folytatásaként a jövő évben kerül publikálásra a Kőfaragó téri lakótelep, a József Attila lakótelep és a Jereván lakótelep története, amelyeknek lényeges szerepük volt a lakásínség enyhítésében.